

1. ÜNİTE: FELSEFİYİ TANIMA

GİRİŞ

"Soruşturulmayan, üzerine düşünülmeyen bir hayat, yaşanmaya değer." - Sokrates (MÖ. 5. yy.)

- ✓ Felsefeyi tanımak için ilk soru tabi ki "**Felsefe nedir?**" sorusudur. Ancak bu soruyu yanıtlamadan önce **felsefenin ya da (şu anki durumumuzdan dolayı) felsefe dersinin neyle ilgili olduğu**, yani felsefe denilince aklımıza gelmesi gerekenin **genelde** ne olduğu **sorulabilir**.
- ✓ **Felsefe (ve dersi) neyle ilgilidir?** Her şeyden önce **felsefe düşünme ile ilgilidir**. Örneğin tarih dersi insanların geçmişte yaşadığı olaylarla, matematik dersi sayılarla, coğrafya dersi yeryüzü ve insan ilişkisiyle, fizik dersi madde ve enerji ile ilgiliyse felsefe dersi de düşünmeyle ilgilidir. Demek ki felsefe dersinde temelde ilgileneceğimiz **şey** düşünmedir
- ✓ Peki, **düşünme neyle ilgilidir?** ve **Düşünme neden var?** Düşünme de **problemle** ilgilidir ve düşünme problem nedeniyle vardır. Yani düşünme derken kastettiğimiz şey **en temelde** insan ve hayvanların (yani basit ya da karmaşık bir **beyni olan** her canlının) **etkin** bir şekilde **problem çözmesidir**. Başka bir ifadeyle insan ve hayvanların problemleri aşmak (çözmek) için ortaya koydukları **zihinsel etkinliğe** düşünme denebilir. Öyleyse **problem yüzünden** düşünme var diyebiliriz. Demek ki felsefe dersinde düşünmeyle ilgileneceğimiz derken söylemek istediğimiz ilk şey **belirli türden problemlerle (?)** ilgileneceğimizdir. Öyleyse felsefenin ne olduğunu doğru kavramak için düşünmeye neden olan **problemleri anlamamız** gerekir.
- ✓ Bu durumda **problem nedir?** Basitçe insan ve hayvanların yaşamlarını sürdürmek için **aşmaları gereken engellere** problem ya da sorun diyebiliriz. İnsanın ve hayvanların çözmeye çalıştıkları **problemler** (aşmaya çalıştıkları engeller) çok çeşitlidir. Öncelikle insan da dâhil olmak üzere bütün canlılar bireysel ve türsel **yaşamlarını sürdürmek** isterler. Bu açıdan beslenmek, üremek ve korunmak canlılığın en temel ve ortak sorunlarıdır. Canlının yaşamının ve enerjisinin önemli bir kısmı bu sorunların aşılması için harcanır. Yukarıda geçtiği gibi beyni olan canlılar (bitkileri dışarıda bırakıyoruz) bu sorunları **zihinsel etkinlikle** yani **düşünerek çözmeye** çalışırlar. İnsan da hayatta kalmak için bu sorunları çözmek durumundadır. Hatta **günlük problemlerimizin** hepsi bu niteliktedir. Nasıl para kazanacağımıza, ne yiyeceğimize, ne giyeceğimize, nasıl eğleneceğimize vb. dair sorunlar aslında hep böyle sorunlardır. Ancak **zaman içinde** hayvanlardan farklı bir şekilde ilerleyen **zihinsel gelişimi (?)** insanın, yaşamını sürdürme yanında, **insani bir düşünme kapasitesi ve kendine özgü bazı problemler** edinmesine de neden olmuştur. Yani insan sadece canlı kalmakla ilgili (beslenmek, üremek ve korunmak) değil ayrıca **insani problemler** ortaya atan bir varlık haline gelmiştir (**NEDEN?**).
- ✓ İşte felsefe zamanla ortaya çıkan bu insani sorunları **kendine özgü bir tarzda (?)** çözmeye gayretidir denebilir. Burada felsefenin kısa bir tanımını vermiş olduk. O halde bu aşamada, felsefenin insanın düşünme, yani **sorun çözmeye yeteneğinin** ürünü olan bir **etkinlik** olduğu da söylenebilir.
- ✓ Peki, felsefenin çözmeye çalıştığı bu **sorular nasıl sorulardır** ki felsefe diye bir **etkinlik** alanı ortaya çıkmıştır? Bu açıdan **felsefe** ya da **felsefi düşünme tarzı** (demek ki başka düşünme tarzları da vardır) **belirli bir zihinsel kapasiteye ulaşan** insanın kendi yaşamıyla, dünyayla, değerlerle, bilgiyle ve **gerçekle** ilgili olan "**temel**" ve "**başlangıç**" sorunlarıyla uğraşmaktır. İşte bu sorular **insani sorulardır**. Ayrıca bu temel ve başlangıç sorularına insan hayatının ve var oluşun **anlamı** ile ilgili sorular da denilebilir.
- ✓ Hemen anlaşılacağı gibi **gerçek** ve **anlamla** ilgili bu **insani sorular** insanlık tarihinin başından beri vardır. Dolayısıyla insan her zaman bu sorulara cevaplar üretmiştir. Gerçek ve anlamla ilgili sorulara verilen bu cevaplar da tarih boyunca genel olarak **mitolojik - dini düşünmenin** (demek ki böyle bir düşünme tarzı vardır) ürünü olmuştur. Bu noktada aslında mitolojik düşünmeye göre felsefe oldukça yeni bir **düşünme tarzıdır** denilebilir. Yüz binlerce yıllık insanlık tarihinde 2500 yıl gibi kısa bir zaman önce (MÖ. 6. yy.) **Antik Yunanistan'da** doğan felsefe, bu insani sorunlara mitolojilerden farklılaşarak **kendine özgü bir tarzda (?)** cevap üretme çabasıdır. Öyleyse felsefe dersinde **gerçek** ve **anlamla** ilgili bu insani problemlere artık **felsefi problemler** diyebiliriz.
- ✓ Felsefenin ilgilendiği bu temel ve başlangıç sorunları, **tek ve kesin bir yanıtla bağlanamayacak, farklı ve hatta karşıt cevaplar verilen sorulardır**. Sorularının niteliklerinden dolayı felsefenin **düşünce tarihi** boyunca sürdürdüğü bu etkinlik doğduğu zamandan itibaren **günümüzde de** hâlâ devam eder.
- ✓ Peki, felsefi düşünmek ya da **felsefe yapmak** hangi **temel ve başlangıç soruları**yla uğraşmaktır? Felsefi sorunlara/sorulara bazı örnekler:

- Neden hiçlik yerine bir şeyler **var**?
- Evren, doğa ya da varlık dediğimiz ve gördüğümüz bu **her şey ne**?
- Ne ya da neler **var**? Yani **gerçekten** var olan ne ya da neler?
- **Hakikat** ya da gerçek **nedir**? **Var olmak** ne demek?
- Doğanın bir **düzeni** var mı? Varsa bu düzeni sağlayan ilke, kanun (yasa) **nedir**?
- Her şeyin ya da varlığın bir **amacı, anlamı ve değeri** var mı? Varsa **nedir**?
- **Neden** buradayım/buradayız? Yani neden bu şekilde, burada varız?
- Her şeyin bir **nedeni** var mı?
- Her şey değişiyor mu, **değişim** var mı?
- Her şey değişiyorsa **değişmeden kalan** bir şey ya da şeyler var mı?
- İnsan da dâhil olmak üzere var oluşun bir **bütünlüğü, birliği ve düzeni** var mı?
- İnsan **nedir**? İnsanı insan yapan şey **nedir**?
- İnsan **nasıl yaşamalı**? İnsanın var oluşunun **kendinde** bir **amacı, anlamı ve değeri** var mı?
- Yaşamın, var oluşun **kendinde** bir **anlamı ve amacı** var mı? Eğer yoksa **ne yapmalıyız** ya da ne yapabiliriz?
- Zihnimin içinde ne/neler var? Zihnimin içindekiler oraya nasıl geliyorlar?
- Doğru ve yanlış, iyi ve kötü, güzel ve çirkin **nedir**? Doğruyu, iyiyi ve güzeli **bilebilir miyim**?
- **Doğru bilgiyi** yanıştan nasıl ayırabilirim?
- Doğru nedir?
- Bana söylenenler, okuduklarım, duyduklarım, öğrendiklerim vb. doğru mu?
- Her şey bana anlatıldığı kadar açık mı?
- Nasıl doğru düşünürüm (**akıl yürütürüm**) ya da doğru düşündüğümden (**akıl yürüttüğüm**) nasıl emin olabilirim?
- **Doğru düşünmemi**, yani doğruyu yanıştan ayırabilmemi engelleyen şeyler neler, bunlardan nasıl kurtulabilirim?
- Kendimin ya da bir başkasının doğru düşündüğü **nasıl anlarım**?
- **Doğru** ya da **iyi** yaşamak **nedir**? **Doğruyu bilmek** kadar **doğruyu yapmak (eylemek)** da önemli mi?
- **Tüm insanlığın** doğru yaşamasına rehberlik edecek **evrensel ahlaki yasalar/değerler/ilkeler** var mıdır?
- **Evrensel ahlaki ilkeler yoksa insanlık nasıl bir arada, barış içinde yaşayabilir**?
- **Ölüm** karşısında, hayatta karşılaşılan **acılar** karşısında **tavrımız ne olmalı**?
- Özgürlük **nedir**? Özgürlük mümkün müdür? **İnsan özgür müdür**?
- Mutluluk **nedir**? Mutluluk mümkün müdür? İnsanı **gerçekten** ne mutlu eder?
- **Hak** nedir? Haklı olmak ne demektir?
- **Din** nedir? Din neden vardır?
- **Tanrı**, yani **tanrısal** olan nedir? Tanrı var mıdır?
- Tanrı'nın varlığının **delilleri** neler?
- Tanrı'nın var olmadığının delilleri neler?
- İnanmak ve güvenmek **nedir**? İnsan neden inanır?
- İnsanın mutlu olabileceği sosyal ve siyasi düzen **nedir** ve **nasıl** kurulabilir?
- En iyi yönetim şekli **nedir**?
- Devlet **nedir**? Devlet gerekli midir?
- Bireysel özgürlük ve devlet **nasıl** uyur?
- Güçlü olanla güçsüz olan nasıl dengelenir?
- Güçlü olanı ya da gücü nasıl sınırlarız ki bireysel özgürlük tehlikeye girmesin?
- ✓ İşte felsefe insanın, **olan bitenin (varlık, bilgi, değer) gerçeği ve anlamı** ile ilgili böyle soruları soruşturmasıdır. Başka bir ifade ile felsefe varlık ve insanın özü (gerçeği – hakikati), bilgi ve bilmenin ne olduğu, düşünmenin ve bilginin doğruluğu, iyinin ve erdemli yaşamın hangi değerlere göre gerçekleşeceği, yani insan eylemlerinin doğruluğu ile ilgili soruları **akla dayalı bir araştırmayla aydınlatmaya** çalışır.
- ✓ Felsefenin günümüzde de varlığını devam ettirmesi sadece sorularının yukarıda ifade ettiğimiz niteliklerinden dolayı değildir. Aynı zamanda daha sonra değineceğimiz gibi felsefi düşünme yaygınlaştığı toplumlarda, bilgiyi, **sorgulamayı, eleştiriye ve düşünmeyi ilerleten, genişleten ve derinleştiren** bir etkiye sahiptir. Başka bir ifade ile **yukarıdaki gibi soruları sorabilen** ve bu sorulara **felsefi düşünmeyle cevaplar arayan insan** hem

derin hem **geniş** bir düşünce yapısına, olan bitene **farklı bakış açılarıyla yaklaşabilme** özelliğine ve **eleştirel düşünme kabiliyetine** kavuşur.

BİLİNÇ, ÖZ BİLİNÇ VE DÜŞÜNME

- ✓ Demek ki problem olmadan, yani soru sormadan düşünme olmaz. İnsan da kendi tarihi içinde yukarıda örnek verdiğimiz türden sorular sormaya ve bu türden sorulara **mitolojilerden farklılaşarak belirli bir tarzda (?)** cevap vermeye başladıktan sonra felsefe ortaya çıkmıştır.
- ✓ Peki, düşünürken **insanın zihninde** ne olur ya da **insani düşünme** derken ne kastediyoruz? İnsan çevresini **duyumlar, algılar, belleğini (hafıza) kullanır**. Hayvanlarda da bunlar vardır ama öncelikle insanın **belleği çok daha geniştir** ve insan onlardan farklı olarak düşünürken (problem çözerken) **iki şey yapar**. İlk olarak imgelemine (hayal, fantezi gücü) kullanır, yani imgeler (hayal eder, imgeler kurar). Örneğin insan kanatlı bir at, bir süper kahraman imgeleyebilir (acaba hayvanlar hayal eder, imgeler mi?). İkinci olarak da nesneler ve olaylar arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri **kavrar**, yani kavramlar oluşturur, **tasarlar** ve **tanımlar**. Yani kavram ve anlamlar oluşturur (kalem, silgi, telefon, acı, haz, korku, devlet, inanç, bilgi, adalet, varlık, özgürlük, hak, demokrasi vb.). O halde insanın düşünmesi "şey" lerin (?) **imgelerinin, kavramlarının ve anlamlarının oluşturulması**, yani her zaman "şey" ler üzerine bir etkinliktir. Ancak bu aşamada yukarıdaki sorulardan da anlaşılabilceği gibi biz felsefe ya da **felsefi düşünme** derken her zaman imgelerle değil **kavramlarla ilgili bir etkinliği** kastediyoruz. Felsefi sorunlar her zaman **kavramlarla ilgili sorulardır**: Varlık nedir? Gerçek nedir? Özgürlük nedir? Doğru nedir? Güzel nedir? İyi nedir? Yaşam nedir? Hak nedir? Adalet nedir? Ruh nedir?.... vb.
- ✓ **Öyleyse insani düşünmeye ve felsefeye imkân veren nedir?** İnsan tüm hayvanlar gibi **bilinç** sahibidir, yani içinde bulunduğu durumun (açlık, tokluk, acı, haz, korku, tehdit, mutluluk, can sıkıntısı.... vb.) **farkındadır**. Ancak insan bunların **farkında olduğunun da farkındadır**. İşte insanın zihinsel olarak hayvanlardan ayrıldığı önemli bir yeteneği **öz bilinç** sahibi olmasıdır. İnsanda **kendine yönelebilen bilinç, öz bilinç** halini alır. Böylece insan **kendi** zihin durumunu ve duygusal durumunu **kavrayabilir**, örneğin bir hayvan gibi sadece acı çekmez, hem acı çeker hem de acının ne olduğunu da sorabilir (acı nedir?) ve onunla ilgili bir kavram oluşturur, yani acı **üzerine** düşünür. Öyleyse insan kendi zihinsel faaliyetleri olan imgeleme ve kavraması, yani **düşünmesi üzerine, yani zihninin yaptıkları üzerine yine zihnini kullanarak düşünebilir**. Demek ki düşünme dışarıya yöneldiği gibi **kendine de yönelir (refleksiyon)**. İnsan zihni **kendi üzerine** dönebilir ve **kendine dışarıdan bakabilir**. Öz bilinç, **kendine dönük** sorgulayıcı zihin durumudur.
- ✓ **Öz bilinç insana ne verir?** Öz bilinç, insanın **kendi yaşamının da farkında olmasına** neden olur. Çünkü **geniş bir bellek** yaşantılarımızı saklayabilme ve hatırlama imkânı verir. Böylece insan bir **geçmiş, şimdisi (an) ve geleceği** olduğunun, yani **hayatın akışının ve zamanın** bilincindedir. Bütün bunları fark etmesi insana tüm hayvanlardan farklı olarak **kendi sonunun da farkında olmasına** neden olur. İşte insan **öleceğini bilen**, yani ölümü düşünebilen tek canlıdır. Kendi yaşamı ve sonu hakkında bilinç (öz bilinç) sahibi olan insan artık **insani sorunlar** da dediğimiz **anlam sorularını** sorar. Bu anlam soruları da **dinden sonra felsefenin de soruları** haline gelir. Öyleyse öz bilinç felsefi düşünmenin temel kaynaklarından biridir.
- ✓ İşte bu aşamada felsefi düşünme için **anlam soruları** ile ilgili **kavramlar oluşturmak**, hatta **kavramlar icat etmek** denilebilir. Yani düşünmeyle kavramlar arası **ilişkilerin kurulmasıyla** anlamlandırma ve **tanımlamalar** yapılır ve böylece düşünme içerikleri **bilgi** hâline gelir. Örneğin yaşamı üzerine düşünebilen insan nasıl yaşaması gerektiğini araştırırken (ama bunu herkes yapmaz) ürettiği özgürlük kavramının **anlamlandırılmasını, tanımlanmasını** başka birçok kavramla **ilişkiler kurularak** yapar. Böylece özgürlükle ilgili bilğimiz ortaya çıkar. Dolayısıyla bilgi düşünme **ürünüdür**. Her bilgi de bir **anlama** ve **açıklama**dır. Her anlam verme ve açıklama yapma da, bir şeyin ne olduğunu söylerken ne olmadığını da söylemeyi içerir. İnsanın düşünmeyle ürettiklerine bakıldığında düşünmenin yoğunluğu, şekli ve yönteminin **bilgi dediğimiz farklı ürünlerin** ortaya çıkmasını sağladığı görülür. Teknoloji, bilim, sanat, din ve felsefe bu ürünlerin en iyi örneklerindendir. Felsefi sorular üzerine düşünme, işte bu farklı biçimler arasındaki **en kapsayıcı biçim** olarak kabul edilebilir.

FELSEFE "TERİM"İNİN ANLAMI VE BİLGELİK (HİKMET)

- ✓ Felsefe **terimi** Yunanca, **sevmek** (philia) ve **bilgelik** (sophia) sözcüklerinin birleşiminden oluşan ve **"bilgelik sevgisi"** ya da **"bilgelik dostu"** anlamına gelen "philo+sophia (**philosophia**)" sözcüğünden türemiştir. Felsefeyle uğraşan düşünürlere ya da felsefe yapana ise bilgelik seven ve bilgelik dostu anlamında **philosophos (filozof)** adı verilir. Bu ismin ilk defa **Phytagoras** [Pisagor (MÖ 580-500)] tarafından kullanıldığı kabul edilir.

- ✓ Onun dönemindeki "düşünürler" bazen "bilge" bazen "bilgelik" anlamına gelen "**sophos**" denirdi. Ancak Phytagoras, bu kelimenin başına **philia** (sevgi, arayış) kelimesini getirerek kendisi için **sophos** (bilge) diyenlere karşı çıkıp, kendisinin **philosophos** (bilgiyi seven, bilgeliği seven) olduğunu belirtir.
- ✓ Demek ki Phytagoras düşünmenin **doğru bilgiyle** olan ilişkisini kurmaya çalışmasının yanında, felsefenin **doğru bilgi (hakikat) yolunda bir arayış** ve tabi gerçekleşirse **bu arayışla yetkinleşme (olgunlaşma)**, yani "**bilge**" olma **çabasıyla** da ilgisini kurmuştur.
- ✓ Bilgelik **nedir** ve bilge **kimdir**? Bilge kavramını temelde "**usta**" olarak anlayabiliriz. Yani yaptığı işte geniş **bilgi sahibi olan** ve daha da önemlisi bu bilgiyi **doğru kullanabilen** insan ustadır (usta bir mimar, hukuk insanı, eğitimci, bir duvar ustası vb. gibi). Öyleyse **gerçeği** (hakikat) "**olduğu gibi**" kavrayabilen, yani gerçek hakkında **doğru bilgiye sahip** olan, hükümlerini ve kararlarını bu **doğru bilgiye göre** verebilen ve buna dayalı olarak da **doğru eylemde bulunabilen**, yani **doğru yaşayan** insanın bilge olduğu söylenebilir. Kısaca bilge **doğru yaşamada ustalaşmış kişidir**. İşte bu yüzden felsefenin de bilgeliği sevmek olduğu, filozofun **bilgece bir yaşam peşinde** olduğu, felsefi düşünmenin **bilgeliğe doğru bir arayışı** sağladığı ileri sürülebilir.
- ✓ Ancak bilgelik olarak ifade edilen **doğru bilgi** (hakikat) ve **doğru yaşam** yetkinliğine **mutlak olarak** erişilebildiğini ileri sürmek mümkün değildir. Hatta böyle bir iddiada bulunmak bile bir **cehalet belirtisi** olabilir (her şeyi bildiğini **zannetmek**, bütün kararlarının doğru olduğuna **inanmak**). Zaten bunun farkında olan filozof bilge olduğunu değil, **bilgeliği aradığını** iddia eder. Böylece felsefenin bilgelik sevgisi anlamında terimleştirilmesi filozofun **felsefi yaşam tarzı** (bilgeliği arayan, doğru yaşama ve hakikate ulaşma gayreti içinde olan) sürme anlayışını gösterir.
- ✓ Bilgelik dışında felsefenin birçok kavramla da ilişkisi vardır: Gerçeklik, bilgi, doğru düşünme, eleştiri, erdem, mutluluk, akıl, arayış, sezgi, sevgi, dostluk, mantık vb. gibi. (Bunların bazıları ileride ele alınacak.)

FELSEFE "TANIM" LARI

- ✓ Bir şeyi tanımlamak onu **bilinir kılarak belirsizlikten kurtarmak** demektir. Fakat tanımlama her durum için kolay değildir. Örneğin kalem kavramını tanımlamak kolaydır. Ancak özgürlüğü tanımlamak o kadar kolay değildir. Felsefenin tanımı için de bu durum geçerlidir. Bu yüzden **felsefenin tanımı, aynı zamanda felsefi bir problemdir**. Felsefeyi tanımlamaya onun sorduğu **temel bir soru formu** ortaya konarak başlanabilir. Felsefe "**nedir?**" ya da "**ne?**" sorusunu sormaktır. Bu soru felsefi düşünmenin ya da felsefi araştırmanın temel sorusudur: Varlık nedir? Gerçek nedir? Erdem nedir? Özgürlük nedir? Doğru nedir? ... Yukarıda örneklerini verdiğimiz felsefi sorular aslında birer "**nedir?**" sorusudur. Böylece felsefe **kavramları** doğru bir şekilde **tanımlamaya, analiz etmeye, aydınlatmaya** çalışmaktır.
- ✓ Birbirinden farklı birçok felsefe tanımı vardır. Felsefenin bu kadar çok tanımı olmasının nedeni **problem alanının genişliği**dir. Bilgiden dine, bilimden sanata, siyasetten ahlaka **her şey** felsefenin konusudur. O halde felsefe "**her şey**" üzerine yapılan bir araştırmadır. "Her şey" hakkında **gerçeği** ya da **hakikati** arayan **akla dayalı** bir araştırmadır.
- ✓ Tabi ki felsefe filozoflar tarafından tanımlanır. Her felsefe tanımı da, tanımı yapan **filozofun felsefi düşüncelerinin bir özeti** olarak görülebilir. Yani her filozof **kendi felsefi anlayışına göre** felsefeyi tanımlar. Bazı örnekler:
 - **Platon** (MÖ 427-347): Felsefe, diyalektik düşünme yoluyla ideaların (formların) bilgisini kavramadır.
 - **Aristoteles** (MÖ 384-322): Var olan olarak var olanı ve **özü** gereği ona ait olanları inceleyen bir bilim vardır. Bu bilim (felsefe), herhangi bir özel bilimle aynı değildir çünkü diğer bilimlerin hiçbirisi var olanlar olarak var olanları genelliğiyle ele almaz.
 - **Kindî** (801-873): İnsan sanatlarının değer ve mertebe bakımından en üstünü felsefedir. Felsefe tarifi, insanın gücü ölçüsünde var olanların hakikatini bilmesidir.
 - **Fârâbî** (870-950): Felsefe, var olmaları bakımından varlıkların bilinmesidir.
 - **İbn Sînâ** (980-1037): Felsefe, hem kuramsal (bilgi) hem de pratik olarak yetkinleşmedir.
 - **Immanuel Kant** (1724-1804): Felsefenin görevi yanlış anlamadan doğan aldatmacaları ortadan kaldırmaktır. Üstelik bu öylesine övülüp değer verilen kuruntuların yitmesine sebep olsa bile.
 - **Karl Jaspers** (1883-1969): Felsefe, yolda olmak demektir. Felsefede sorular cevaplardan daha önemlidir, her cevap yeni sorulara çevrilir.
 - **Hilmi Ziya Ülken** (1901-1974): Felsefe, insanın varlık hakkındaki düşüncesi ve bu düşünce üzerindeki düşüncesidir. Başka deyişle felsefe varlık ilmidir.
 - **Takiyettin Mengüşoğlu** (1905-1984): Felsefe; bütün "var olan" şeylerin ortak olan, birleştirici olan niteliğini ortaya koymaya çalışır.

- ✓ Fark edileceği gibi bu tanımların bazılarının ortak noktası **varlığın, var olanın** ya da **gerçeğin, hakikatin** araştırılmasıdır. Ancak felsefeyi felsefe yapan şey aslında bu değildir. Bu açıdan **Kant'ın diğer bir tanımı** önemlidir. Kant, felsefeyi, "kendisini **akla dayanan nedenlerle** meşru kılmak veya haklı çıkarmak iddiasında olan bir **zihinsel etkinlik** biçimi" olarak tanımlar. Bu tanım felsefi düşünme ya da felsefe yapmak dediğimiz şeyin **temel ilkesini** vermektedir. Bu temel ilke rasyonelliktir. Felsefi düşünen ya da **doğru düşünen** insan görüşlerini, fikirlerini veya iddialarını "akla dayalı nedenler"le, yani **gözlem ve deneyimden yola çıkarak yapılan doğru akıl yürütmeye**, yani **rasyonel bir şekilde** ortaya koyar. Böylece bir takım kanıtlara, gerekçelere ve temellere dayandırarak düşüncelerimizin haklılığını **rasyonel olarak göstermeye** çalışırız (ikinci üniteye buna **temellendirme** diyeceğiz).

FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ORTAYA ÇIKIŞI

- ✓ Felsefe için birden çok başlangıç sayılabilir. Felsefe ortaya çıkması için **neler gerekli koşul olarak görülürse** bunları gerçekleştiren medeniyetler ayrı ayrı başlangıç olarak kabul edilebilir. Buradan hareketle tarihte felsefenin nerede, ne zaman ve nasıl ortaya çıktığını belirleyen **temel koşulları** nelerdir?

Felsefenin Ortaya Çıkış Nedenleri
Kültürel Nedenler
Varlık - Evren - Doğa - Bilgi - İnsan - Değerler üzerine düşünme
Teorik düzeyde düşünme ve araştırmanın doğması

Kültürel Nedenler

- ✓ Yeterli derecede **karmaşık bir kültürün** oluşması. Karmaşık bir kültürün ortaya çıkması az çok insanın ne "**yaptığını bilme**"sini gerektirir. Belirli bir düzeyde bilinç ve insana özgü **öz bilinç** felsefi düşünmenin **en önemli dayanağıdır**. Öz bilinç sahibi insanın kendi yaptığı "**üzerine düşünme**" si, tarih içinde giderek karmaşılaşan bir kültürü doğurur.
- ✓ Kültürler arası yeterli derecede bir **etkileşimin** varlığı. Farklı kültürlerden edinilen **bilgi birikiminin** belirli bir karmaşıklık düzeyinde birleşmesi. Bunların yanında ekonomik ve siyasi koşulların kültürel gelişmeye imkân vermesi. Ekonomik refah, özgür düşünceye ve siyasete katılıma yatkın bir siyasi toplumun (devlet) varlığı.
- ✓ Varlığın kaynağı, dünyanın düzeni, insanın yazgısı, hayatın anlamı, geleceğin belirsizliği gibi insani problemler hakkında oluşturulan **karmaşık mitolojik kurguların gelişmesi**.

Varlık - Bilgi - Değer Üzerine Düşünmedeki Değişme

- ✓ **Varlık, evren, insan, değerler (iyi ve güzel), hangi bilginin doğru olduğu** ile ilgili geçmişten gelen geleneksel mitolojik tasarımların **ötesinde**, bu konularda daha **sistemli ve eleştirel düşünmenin** gelişmesi felsefenin başlangıç koşullarından sayılabilir. Bunun yanında;
- ✓ İnsanın amacı, iyi ve kötü ile ilgili değerler üzerine farklı medeniyetlerdeki (Mısır, İran, Sümer, Hint, Çin) "**bilgelik**" olarak görülebilecek **mutluluğa, erdeme ve doğru yaşama** dair geliştirilen inanışların yayılması ve bu düşünme geleneklerinin etkileri de diğer bir koşul olmuştur.

Teorik Düzeyde Düşünme ve Araştırmanın Doğması

- ✓ Felsefe **varlık, bilgi ve değerler** üzerine teorik (kavramsal) düşünmedir. Yani felsefe akla dayalı ve **kavramsal** düşünme tarzının oluşmasıdır. Böylece daha önce mitolojik - dini düşünmenin yöneldiği sorunlar **felsefi olarak nitelenen problemlere dönüşür** (varlıkla, hakikatle, doğruyla, erdemle, mutlulukla, hayatın amacıyla vb. sorular).
- ✓ Bu problemlerin de mitolojiden farklı olarak **akla dayalı** bir araştırma ile çözümlenmesi, anlaşılması ve açıklanması felsefenin doğuşunun en temel koşuludur. Teorik düşünme -----> Akla dayalı, **kavramsal** araştırma ve çözümleme
- ✓ Felsefe; akli olanla (rasyonel) akli olmayanı (irrasyonel) birbirinden ayırarak, olan biteni **evrensel** (tümel) olarak **kavrama** çabasına dayanır. Evrensel olarak kavrama **bir şeyin özünü bulma, ilkelerini belirleme onu doğru bir şekilde tanımlama**dır.
- ✓ **Bu üç koşulun bir araya gelmesi ile felsefe**; MÖ 6. yüzyılda Antik Yunanistan' da ortaya çıkmıştır. Antik Yunanistan bugün ki Yunanistan ile Anadolu' nun Ege ve Akdeniz kıyılarında kurulan, gelişmiş ekonomilere sahip şehir devletleri tarzında varlığını sürdüren bir medeniyetti.

- ✓ Antik Yunanlar diğer medeniyetlerin düşünüş, inanış, bilim, teknik ve matematik gibi alanlarındaki ürünlerini, kendilerinin bu alanlardaki ürünleriyle sentezlemişlerdir. Bu sentezin o dönemin dini inancını ifade eden mitolojiyle hem **kaynaşması** hem de ona **eleştirel** bir yaklaşım oluşturması felsefi düşünme tarzını ortaya çıkarmıştır.
- ✓ Bugün Aydın ılı sınırları içinde bulunan **Milet** kentinde yaşamış **Thales** (MÖ 624-546), günümüzde insanlığın ortak birikimi olan felsefenin **ilk filozofu** olarak kabul edilmektedir.

FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ÖZELLİKLERİ

Şüphe

- ✓ Bir düşünceyi körü körüne kabul etmek, felsefi düşünmeye uygun olmayan bir tavidir. Böyle bir tavır sorgulamayı ve düşünmeyi engeller. Felsefi şüphe (şüphencilik), **yeni soruların** sorulmasını sağlar böylece de dünyaya **farklı bir bakış** geliştirmeye olanak verir.
- ✓ Felsefi tavır bir inancın ya da bilginin **akılsal (rasyonel) denetlemeye** tabi tutulup, **mantıklı hâle gelmedikçe** doğru kabul edilmemesidir. Bu koşulu yerine getirmenin ilk adım söylenenden, okunandan, görülenden, duyulandan vb. şüphe etmektir.
- ✓ Tabi ki felsefi şüphenin belli bir amacı ve sistemi vardır, gelişigüzel değildir. Yani, felsefi şüphe psikolojik bir problem değil sorgulamaya ve eleştirmeye, yeni soruşturmalara imkân veren **zihinsel bir tavidir**.

Hayret

- ✓ Felsefede hayret etme, şaşırtma anlamından çok daha fazlasını ifade eder. Dünya, çoğu insana alışkanlıkların ve ön kabullerin etkisiyle şaşırtıcı gelmez. Filozof ise dünyayı alışlageldik hâliyle kabul etmez. Her şeyi olduğu gibi kabul etme çoğumuz için bir sorun gibi görünmez ancak filozof için durum böyle değildir.
- ✓ Filozof, her şeyi ilk defa görüyormuş gibi ona şaşırabilen insandır. Felsefe, bu sayede sıradan düşüncelerden ayrılır. Dünyaya yeni bir gözle bakabilmenin ilk adımı hayret etmedir. Hayret eden insan merak eder ve araştırmaya başlar.

Merak Etme

- ✓ Merak, insanı yeni arayışlara sürükleyen zihin durumudur. Merak; bilim ve felsefenin temelinde yer alan, zihni harekete geçiren bilme isteğidir. Merak eden insan, bu merakı sayesinde sorgulamaya ve gerçeğe ulaşmaya çabalar. Felsefede merak, yaşamı tanımayı istemek ve onu anlamaya çalışmak olarak da anlaşılabilir.

Sorgulayıcı Olma

- ✓ Felsefi düşüncenin en önemli ve ayırt edici özelliği sorgulayıcı olmasıdır. Felsefede bir problemi çözmenin ilk adımı soru sormaktır. Sorgulama; bir amaca yönelik, soruları **sistemli** yani düzenli olacak bir şekilde sorarak anlamaya çalışma ve **gerçeğe ulaşma çabasıdır**. Sokrates'e göre hayatın anlamı ve değeri onun sorgulanmasıyla başlar: "Sorgusuz, sualsiz bir hayat yaşamaya değmez."

Eleştirel Olma

- ✓ Eleştirel olma, herhangi bir düşünceyi ya da görüşü ele alırken onu olduğu gibi kabul etmek yerine "**akıl süzgecinden**" geçirmektir. Böylece akla dayalı bir araştırma ile doğruları yanlışlardan ayırt edebilme, eleme imkânı kazanılır.
- ✓ Eleştirel düşünce; **akıl yürütme, analiz ve değerlendirme** süreçleriyle inşa edilen düşünce biçimidir. Bir problem ele alınırken onu birtakım sınamalara, doğrulamalara tabi tutma, onu oluşturan bütünü parçalarına ayırma, iyi ve kötü yanlarını ortaya koyarak değerlendirme eleştirel olmanın temel öğeleri olarak ifade edilebilir.

Rasyonel Olma

- ✓ Rasyonel olma, akılcı veya akılsal olma anlamına gelir. Felsefe, konu ve yöntem açısından akılsal bir uğraşıdır. Rasyonel olma, felsefenin önce akıl ilkeleri ve akıl yürütme kurallarına (ikinci üniteye göreceğiz) uygun zihinsel bir etkinlik olması anlamına gelir. Rasyonellik ikinci olarak akla dayalı nedenlerle düşüncelerimizi haklı çıkarmaktır (temellendirme).

Tutarlı Olma (Mantıksallık)

- ✓ Felsefi düşünme **kendi içinde** çelişkilere yer vermeyerek, tutarlı olmaya dayanır. Başka bir ifade ile felsefe mantıksal bir düşünme etkinliğidir. Tutarlılık düşünmenin yani akıl yürütmenin, akıl ilkelerine ve akıl yürütme kurallarına uygun olması ile sağlanır.

- ✓ Kendi içinde çelişkiler, tutarsızlıklar barındıran düşünceler, fikirler, görüşler doğru olduklarını öne sürseler de bunlara felsefe olarak bakılamaz. Felsefe doğru düşünmedir.

Sistemli Olma

- ✓ Felsefi düşünce, **düzenli** olan **tutarlı** (mantıklı) bir yapıya sahiptir. Bu yapı içinde düşüncelerini açıklayan filozof, kendine ait bir sistem inşa eder ve düşünceleri için bir **açıklama modeli** oluşturur. Bu model içerisindeki düşünceler birbiri ile aşamalı ve bağlantılıdır. Bu bağ bütüncül bir bakışın da temelini oluşturur.

Evrensellik (Tümellik)

- ✓ Filozof ve felsefe ilgilendiği konular hakkında yani varlığa, insan hayatının temel değerlerine, iyinin ve güzelin ne olduğuna, kesin olarak doğru olan bilgiye ve erdemin ne olduğuna dair araştırmalarında **zaman ve mekân üstü bir takım sonuçlara** ulaşmak ister. Felsefe bu anlamda zamanı ve çağı aşan, zamansız bir düşünme biçimidir, belli bir topluma ya da çağa ait bir düşünce değildir..
- ✓ Bu sonuçlar, felsefenin varmak istediği bilginin tüm insanlık için **evrensel ve zorunlu** olan bir bilgi yani **hakikatin bilgisi** olmalıdır. Demek ki felsefenin hakikati araması onun **evrensel ve zorunlu** bir iddia sahibi olduğunu gösterir.

Refleksif Olma

- ✓ Düşünce, herhangi bir nesneye veya duruma yönelik olabilirken düşüncenin kendine (kendini konu edinmesi) veya başka bir düşünceye yönelmesi **refleksiyondur**. Bir ağacı düşünme refleksiyon değildir. Ancak ağaca dair algı ve ağaç fikrinin ne olduğu konusunda düşünme refleksiyondur. Ayrıca mevcut bilgi, sanat ve görüş üzerine düşünceler de **refleksif** olarak nitelendirilebilir.

Yığılımlı (Kümülatif) İlerleme

- ✓ Filozoflar, felsefenin ilk ortaya çıktığı çağdan bu yana **benzer sorulara farklı yanıtlar** vermiştir. Yığılımlı olma, felsefi düşüncenin birbirini etkileyen ve bu etkileşimle ilerleyen bir niteliğe sahip olmasını ifade eder. Bu ilerleme, bilimdeki gibi niceliksel bir birikimle gerçekleşen doğrusal bir ilerleme (az bilgidan çok bilgiye doğru) değildir. Felsefi düşünce; bilim, sanat ve daha birçok alandaki bilgilerin oluşum ve artışı sağlar. Birbirini etkileyen filozoflar, zaman içinde ortak bilgi birikimine katkıda bulunmuş, insan bilgisini genişletmişlerdir.

Öznellik

- ✓ **Her insan kendi kültürünün çocuğudur**. Görüşlerimiz, düşünme tarzımız, varsayımlarımız, inançlarımız, ön yargılarımız, insanı ve evreni kavrayış şeklimiz vb. içinde yaşadığımız **toplumsal yapıdan** ve **kültürden** etkilenir, bunlara göre şekillenir. **Düşünce tarihi** boyunca ortaya çıkan filozoflar ve felsefeler de böyledir. Yani her filozof ya da düşünür kendi **zamanının ruhundan** etkilenir. Böylece her felsefe öznel (subjektif) yönler kazanır. Ancak tabi ki felsefe ve filozof sadece zamanının ruhundan etkilenen değil o ruhu etkileyen **evrensel** birtakım sorular sorma ve **evrensel** bir düşünme tarzı ile hareket etmek ister. Felsefe zaten temelde bunu yapmak demektir.

Bitmişlik ve Kesinliğin Olmaması

- ✓ Felsefenin soruları **anlamla, anlamayla ilgili** temel ve başlangıç sorularıdır, yani evrensel sorulardır, dedik. Böyle sorular her zaman gündemde olan ve düşünce tarihi boyunca onlara verilmeye çalışılan cevapların sürekli eleştiri ve sorgulamaya muhatap olduğu sorulardır. Düşünce tarihinin gösterdiği gibi insanlık bu soruları sormaktan ve bir şekilde verilen cevaplarla yetinememekten kendini alamaz. Böylece felsefi düşünmede bitmişlik ve kesinlik bulunmaz. Felsefi düşünme evrensel problemlerle uğraşmaktan, koşullara göre cevaplar önermekten ve yeni problemler üretmekten vazgeçmez.

FELSEFE NE DEĞİLDİR?

- ✓ Bir şeyin ne olduğu bilindikten sonra onun **ne olmadığı** hakkında sonuçlara varmak da öğretici olabilir. Bu anlamda "Felsefi olmayan düşünme tarzları hangileridir?" sorusuna cevap vermek gerekir.
- ✓ **Sorgulamaya ve temellendirmeye dayanmayan, doğru bilgiye veya doğru eyleme yönelmeyen** anlık ya da alışkanlığa dayalı düşünceler; örneğin günlük çıkarılara yönelik hesaplar, bir olaya karşı verilen ani, dürtülere - güdülere dayalı tepkiler, üzerinde düşünülmemiş hayaller, basit kanaatler veya ön yargılar felsefi düşünme tarzı sayılmaz.

FELSEFENİN DİĞER ALANLARLA BENZERLİK VE FARKLARI

- ✓ Yukarıda söylenenlerin yanında felsefe bilim, sanat, din ya da teknik de değildir. Ancak bu alanlarla çok yakın bir etkileşim içindedir. Yani felsefenin ne olduğunu anlamak için **doğa ve insan bilimlerine, din ve sanatla**

ortaklaştığı veya farklılaştığı hususlara da bakmak gerekmektedir. Elbette bilimsel bilgi bilim adamının, sanat sanatçının, teknik bilgi teknisyenin işidir.

- ✓ **Bilimler** insan ve doğa ile ilgili sınırlı bir konuyu, **tikel olanı** konu edinir. Bilim; duygu ve kanaatlerden özerk “**objektif**” çalışmayı, gözlem ve deneyime dayalı **açıklamayı** ve bunları **ispatlamayı** esas alır. Felsefe ise her şey üzerine **tümel** bir araştırmadır. Bu araştırmada **akla dayalı bir temellendirme**, doğru düşünme yöntemiyle sürdürülür.
- ✓ **Sanatsal düşünme** ise aynı zamanda **sanatçının duygu ve düşüncelerinin** merkezde olduğu dil, anlatım ve özgün ürünleri destekleyen düşünme şeklidir. Felsefe ise duygulara değil kavramların ifade edilmesine dayanır.
- ✓ **Din** inanç ya da iman olarak adlandırılan ve temelinde güvenme duygusunun ve imgeleme becerisinin yer aldığı bir düşünme tarzıdır. Dini düşünme insanın bu dünyadaki hayatına ve ölüm gerçeğine anlam verir. Bunun yanında yaşamını düzenleyen değer ve ilkeler buyurur. Hayata ve ölüm sonrasına dair amaçlar getirir. Felsefe de benzer hedeflere dayanır ancak bunu akla dayalı bir araştırma halinde sürekli bir tartışma ve analizin konusu yapar.
- ✓ Böylece bu düşünme tarzları ile bilgi alanları ne kadar çeşitlenir, bilgi ne kadar artarsa, insana ve evrene dair görüşümüz ne kadar genişlerse doğru bilgiye ulaşma imkânı da o kadar artmaktadır. Böylece felsefi düşünmenin ufku hem genişlemekte hem de derinleşmektedir.
- ✓ Felsefe de bilim ve sanata katkı sunmaktadır. Şiir, teknik bilgi ve bilimin ne olduğu fikri; felsefi bir bakışla oluşturulmaktadır. Şiir “İlim kendin bilmektir.” dediğinde veya bilim insanları “Sayı nedir?”, “Bu yaptıklarımın anlamı nedir?” diye sorguladığında bu tavırlarındaki düşünme tarzı, **şiiirsel veya bilimsel düşünme tarzından daha çok felsefi düşünme** tarzıdır. Bilim, sanat ve felsefe birbirine indirgenemezse de birbirini desteklemektedir.

FELSEFENİN İNSAN VE TOPLUM HAYATINDAKİ ROLÜ

Felsefe Hayata ne Yapar?

Her şey yolunda gidiyorsa ya da öyle olduğuna inanılıyorsa ortada hiçbir sorun yok demektir. Çoğu insan, günlük pratik sorunlar dışında hayatını soru konusu yapmaz. Hayatın hayhuyu içinde yuvarlanıp gider, aslında **hayatı da kaçıır**. O insanlar için “Felsefe hayata ne yapar?” sorusunun yanıtı “Felsefe hayata teğet geçer.” biçiminde olacaktır.

Hayatı kaçırmamak için **durup** hayata bakmak gerek. Bakmak için durmalı yoksa önünden hızla gelip geçenler görme eşiği altında kalır, onlar görülemez, ayrımlanamaz; tıpkı göz önünden hızla akıp giden film şeridi kareleri arasındaki ayrımın ayrımlanamadığı gibi. Sıradan insan, bu durup bakmayı beceremez. Ama bir gün, örneğin başına bir felaket gelir ya da anlamlandıramadığı bir olayla karşılaşır. “Ne oluyor, neden ben?” diye sorar kendine.

Ortada, görünürde bir neden yoktur. Aslında ne “Neden ben?” sorusunun ne de olayın olağan anlamda bir anlamı vardır.

FELSEFENİN BİREYSEL VE TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

- ✓ İnsanların farklı ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanacağı farklı alanlar vardır. Ekonomi, teknoloji, bilim, din, sanat, spor vb. alanların her biri, bir ihtiyacın karşılanması içindir.
- ✓ Felsefenin ana işlevi ise; **gerçeklik, doğruluk ve doğru yaşamın ne olduğuna dair en temel soruları sormasıdır**. Bu soruların ortaya konması ile hayatı etkileyen farklı alanlarda felsefenin izlerini bulmak mümkündür.
- ✓ Böylece felsefe, mevcut düşünce, inanç ve değerlerin eleştirilerek hem yeni fikirlerin gelişmesiyle **insanlığın evrensel düşünceler üzerinden ortaklaşmasını** hem de **farklı fikirlerle karşılaşp kalıplaşmış düşüncelerden uzaklaşmasını** sağlar.
- ✓ İlk ortaya çıktığından itibaren bilgi, erdem ve mutluluğun ne olduğu; doğruluk, adalet, iyilik, güzellik, barış ve özgürlük gibi fikir ve kavramların tanımlanması felsefenin ana problemleri arasındadır.
- ✓ Bu kavramlar üzerinde ilerleyen felsefe, özgürlükçü, eşitlikçi, adil ve çoğulcu bir demokratik toplumun ortaya çıkışını yönlendirerek insan mutluluğu ve dünya barışı için insanlığın temel uğraş alanlarından birini oluşturmaktadır. Örneğin Locke (18. yy) ve Rousseau (18. yy) gibi düşünürlerin “hak ve özgürlük” anlayışları

insan hakları ve demokrasilerin, Kant' ın (18. yy) "ebedi barış" fikri Birleşmiş Milletler Örgütü ve Avrupa Birliği'nin ilham kaynağı olmuştur.

- ✓ Felsefe ve bilimin ürettiği eleştirel ve özgün - yaratıcı düşünce, günümüzde "Bilgi toplumları" olarak adlandırılan toplumlarda, hem insani hem de teknolojik gelişmenin dayandığı en önemli koşuldur.
- ✓ Felsefenin belki de en önemli yararı, **insanın bilinçli bir varlık olarak yaşamını kendi ellerinde tutabilmesinin bazı olanaklarını veriyor** olmasıdır. Böylece hayatı anlamak ve yaşanılır kılmak amacıyla sürekli bir çaba içinde olan insanlığın bilim, sanat, din ve siyaset gibi alanlarda **daha fazla bilgi ve pratiğe yönelik çözümler oluşturabilmesi** felsefi düşünmeyi gerektirir. Bilimde araştırılabilecek yeni bir konu, sanatta bir duygunun farklı ifadesi ve insanla ilgili her alanda ilerleme felsefi düşünmeyle kazanılabilir.
- ✓ Felsefe aracılığıyla düşünen birey çok yönlü, evrensel ve ayrıntılı düşünebilen, anlama ve açıklama becerileri yüksek, kavrayış ve öngörü yeteneği gelişmiş bireydir. Böylesi bireylerin çoğaldığı toplumların huzuru, refahı, mutluluğu artar ve ufku daha da genişler.
- ✓ Felsefenin bireysel ve toplumsal işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

Bireysel İşlevler	Toplumsal İşlevler
Kendini tanıyabilmesi	Ortak bir kültürün oluşması
Farklı fikirlere açık olabilmesi	Farklı toplulukların bir arada yaşaması
Ön yargılardan uzak durabilmesi	Toplumsal grupların birbiri hakkındaki ön yargılarının giderilmesi
Yeni fikirler oluşturabilmesi	Bilgi toplumu olması
Özgürce düşünebilmesi	İnsanların kendini özgürce ifade edebileceği bir toplum oluşturulması
Çok yönlü, evrensel bakış kazanabilmesi	Bilimlerin gelişmesi
Bilinçli bir insan olunabilmesi	Demokrasi bilinci kazanmış bir toplum olunması
İnsanların kendi hayatlarına yön verebilmesi	Toplumların geleceğinin planlanması
Olgu ve olayları akıl yoluyla çözümleyebilmesi	Akla ve iradeye değer veren bir toplum olunması

BİR FELSEFE SORUSU NEDİR?

- ✓ Felsefe sorularının niteliği, felsefenin ne olduğunu gün ışığına çıkarmaya dair açıklanması gereken en önemli konudur. Bilindiği gibi filozoflar soru tutkunudur. Bir ödevi yerine getirmenin verdiği tatla seve seve soru sorarlar. Felsefe sorularının tipik yapısı **nedir?**

Felsefe soruları kendi başına anlamlıdır.

- ✓ Gündelik olarak eyleme yönelik sorulan sorularda sorunun **kendi başına** bir anlamı yoktur. Oysa felsefe sorularında daha bir soru olarak bile olmuş bitmiş bir durum vardır. Cevapsız bile kalsa belki de tam bir cevap gerektirmedikinden daha soru olarak yeterince bir başarı ortaya koyar, belirli bir boyutu aşar. Bir soru ile insanlar belli bir yöne bakmaya başlar.

Felsefe soruları, insanın ilkin kendisine sorduğu sorulardır.

- ✓ ... Filozof başka birine soru soran kişi değil, kendine soru soran kişidir. Bir felsefe sorusu, filozofu kendi kendisiyle konuşmaya başlatır. Peki başkasına sorulan felsefi sorular yok mudur? Kuşkusuz vardır. "İyi kelimesini duyunca ne anlıyorsunuz?" ancak burada olan başkasına soru soruş, aslında soranın öncesinde kendine sorduğu bir soruyu açığa vurur. Felsefi anlamda başkasına sorduğu soruyu kendisine sormayan kişi, bu soruyu hiç sormamış demektir.

"Nedir?" sorusu, felsefe sorusunu var eden temeldir.

- ✓ ... Felsefi anlamdaki **"nedir"** sorusunu da başka alanlarda sorulan "nedir" sorusundan ayırmak gerekmektedir. Günlük hayatta kullanılan "nedir" sorusu, genelde bir nesnenin adını öğrenmeye yöneliktir: "Bu nedir?" gibi. Yine başka bir "nedir" sorusu da bıkkınlık belirtir: "Nedir senden bu çektiğim?" gibi. Felsefe soruları ise bir ad bildirme çağrısı değildir. "Ruh nedir?" diye sorulduğunda adı bilinen bir şey sorulur. Aslında burada bilmek istenilen ruhun adı değil, ruha ilişkin başka şeylerdir.

Nermi Uygur, Felsefenin Çağrısı